

3. określenie nośności poznawczej w badaniach politologicznych kategorii: obywatel, instytucja polityczna, władza;

4. ukazanie miejsca badania myśli politycznej w rozpoznawaniu rzeczywistości kulturowej i cywilizacyjnej;

5. ukazanie wielu nowych kategorii politologicznych, definiujących współczesną rzeczywistość społeczno-polityczną.

Andrzej Chodubski

Między kontynuacją a zmianą. Studia z myśli politycznej. W darze profesorowi Andrzejowi Wojtasowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin, red. Jan Waskan, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2012, ss. 439+1nlb.

Zgodzić należy się ze spostrzeżeniem, że marzeniem wielu ludzi jest połączenie pracy z doznawaniem przyjemności; osiągnięcie najwyższych szczytów zawodowych z możliwością samorealizacji i dodatkowo z wniesieniem doniosłego wkładu w życie społeczne. Analizując drogę życia i działalności naukowej Profesora Andrzeja Wojtasa z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, zauważa się, że Jego biografia ujawnia te szczególnie wartości życia kulturowo-cywilizacyjnego.

70 rocznica urodzin stała się okazją do przypomnienia Jego biografii naukowej, a zwłaszcza zasług położonych w dziele kształtowania oblicza polskiej politologii. Wywodzi się On z Zamojszczyzny, jest absolwentem historii b. Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie oraz jako doktorant Uniwersytetu Jagiellońskiego. W polu Jego zainteresowań badawczych od czasu studiów stał się polski ruch ludów; z tego zakresu przygotował rozprawę magisterską, doktorską i habilitacyjną. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora podjął pracę w Warszawie w Zakładzie Historii Ruchu Ludowego a w 1976 r. w Instytucie Nauk Politycznych na Uniwersytecie Warszawskim, w 1984 r. przeniósł się na Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie zajął się tworzeniem środowiska politologicznego. Pełnił obowiązki kierownika Zakładu Nauk Politycznych (był wtedy jedynym na UMK samo-

dzielnym pracownikiem w zakresie nauki o polityce. W 1985 r. został prodziekanem, a w 1987 r. dziekanem Wydziału Humanistycznego UMK (wydział skupiał 1/3 studiów na tej uczelni). W czasie przemian ustrojowych, decyzją władz uczelni Instytut Nauk Politycznych na UMK został zlikwidowany, Profesor Andrzej Wojtas został zatrudniony w Instytucie Pedagogiki i Psychologii. W 1996 r. stanął przed nowym wyzwaniem, władze Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy zaproponowały Mu objęcie funkcji dyrektora Instytutu Nauk Politycznych, co wiązało się z uruchomieniem w 1995 r. na tej uczelni studiów politologicznych. W 1999 r. został tam prorektorem ds. organizacji i rozwoju uczelni, a następnie rektorem. Przypadło mu zadanie przekształcenia uczelni z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Akademię Bydgoską im. Kazimierza Wielkiego, która od 2005 r. funkcjonuje jako Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. Pełniąc funkcje kierownicze na uczelniach w Toruniu i Bydgoszczy dużą wagę przywiązywał do kształcenia młodej kadry nauki. Pod jego kierunkiem przygotowali liczni nauczyciele akademicy swoje rozprawy doktorskie. Pierwszym z nich był obecny dyrektor Instytutu Nauk Politycznych Profesor Jan Waskan, który obronił rozprawę doktorską w 1990 r.

Profesor Andrzej Wojtas legitymuje się bogatym dorobkiem naukowym. Wykaz publikacji zamieszczono w Księdze Jemu dedykowanej na stronach 435–440. Znaczące są w nim takie tytuły, jak: 1. *Działalność ludowców w okresie II wojny światowej* (1979), 2. *Problematyka agrarna w polskiej myśli politycznej w latach 1918–1948* (1983), 3. *Kształtowanie świadomości narodowej i politycznej chłopów* (1988), 4. *Dylematy II Rzeczypospolitej* (red. 1990), 5. *Konflikty społeczno-polityczne w II Rzeczypospolitej* (współred., 2001), 6. *Polska i wieś na drodze do Unii Europejskiej* (współred., 2004), 7. *Koncepcja modernizacji we współczesnej myśli politycznej* (współred. 2008).

W księdze dedykowanej Profesorowi zamieszczono teksty 19 autorów, tj. 1. Tadeusza Kisielewskiego, 2. Ewy Maj, 3. Janusza Golonowskiego, 4. Andrzeja Chodubskiego, 5. Jana Waskana, 6. Witolda Wojdyło, 7. Michała Strzeleckiego, 8. Zbigniewa Leszczyńskiego, 9. Artura Laski, 10. Adama Koseckiego, 11. Włodzi-

mierza Jastrzębskiego, 12. Sławomira Sadowskiego, 13. Aleksandra Łuczaka, 14. Marceliego Kosmana, 15. Magdaleny Biedrzyńskiej-Sudoł i Adama Sudoła, 16. Michała Jerzego Zachariasa, 17. Andrzeja Zaćmińskiego, 18. Krzysztofa Piątka.

Przedstawione teksty w pełni korespondują z polem zainteresowań Profesora. Ich prezentację poprzedza prezentacja Jego drogi naukowej. Przygotował ją Profesor Jan Waskan, którą zatytułował *Pomiędzy nauką i pracą dla uczelni*. Podkreśla się tu, że Profesor Andrzej Wojtas jest niewątpliwie jedną z najbardziej charakterystycznych i znaczących osobistości kujawsko-pomorskiego środowiska naukowego – jednostką, która wniosła fundamentalny wkład w poznanie dziejów ruchu ludowego w Polsce, zwłaszcza w okresie II wojny światowej. Jego serdeczność wobec innych oraz pełen autoironii styl bycia powodują, że jest On powszechnie lubiany i ceniony.

Charakteryzując najnowsze ogniwa rozwoju Polskiego Stronnictwa (PSL) zauważa się, że procesy, które uzyskały dominującą pozycję w latach 90. nie prowadziły do zbudowania ruchu ludowego o nowej jakości ideowej i politycznej w stosunku do ZSL, a powrót do nazwy PSL nic tu nie zmienił. Nowe PSL – bo przecież to stronnictwo nie ma nic wspólnego z Mikołajczykowskim PSL z lat 1945–1947 – jest formą postpeerłowską uprawiającą z tego faktu wynikającą politykę w III Rzeczypospolitej (s. 44).

Prezentując obecność mitu w myśli politycznej, podkreśla się jego rolę w dziele badania myśli politycznej i jej przejawów. Przypomina się, że pojęcie mit wywodzi się z języka greckiego *mythos*, co oznacza „myśl” czy „zamyśł”. Potoczne rozumienie mitu odnosi się do pewnego zbioru treściowego, złożonego z fikcji, zmyślenia i konfabulacji upowszechnionych w obiegu społecznym. Zauważa się też, że mity przedstawiają uproszczony świat, stosując ogólnie znaną symbolikę i odwołując się do wyobrażeń figuratywnych i wiary odbiorcy, a nie jego wiedzy. Mit polityczny jest formą idei politycznej czy społecznej dystansującej się od rozumowego i doświadczalnego poznawania i odzwierciedlania rzeczywistości politycznej. Korzysta z opowieści (fabuły), która nie musi wypełniać rygorów naukowych. Mit ma ponadto „cechę

świętości”, której udziela związanym z nim stosunkom społecznym, instytucjom lub ustrojom politycznym, stwarzając tym samym wrażenie ich legitymizacji. Mit polityczny jest niezbywalnym składnikiem przestrzeni publicznej, w której funkcjonuje myśl polityczna. Jako konstrukt wyobrazeniowo-wizyjny stanowi efekt deformacji obrazu świata. Ma własny kształt i styl wypowiedzi, dysponuje swoistym sposobem przetwarzania wiedzy o rzeczywistości. Jego twórca nie troszczy się o obiektywizm, o aksjologiczną neutralność, a także o rzetelność i wiarygodność stwierdzeń (s. 47). Badacze mitu politycznego traktują go jako formę świadomości, w której odbijają się doświadczenia i przeżycia społeczne, cechują się subiektywnym poczuciem prawdziwości przy niemożności obiektywnego zweryfikowania zarówno stopnia tej prawdziwości, jak i fałszywości. W micie politycznym dostrzega się niekiedy siłę sprawczą motywującą ludzi do działania o wiele silniej niż czynniki racjonalne.

Prezentując kierunki rozwoju współczesnej globalizacji, a w tym nowych trendów życia politycznego, podkreśla się rolę nauk społecznych w definiowaniu tej rzeczywistości oraz odpowiedzi na pytania dotyczące roli państwa i polityki w zglobalizowanym świecie, w którym zerwane zostały więzi pomiędzy polityką i realną władzą (s. 84).

Przypomina się, że społeczności świata funkcjonujące w wymiarze organizacji politycznych, m.in. państw, narodów, przestrzeni lokalnych, posługują się określonymi kanonami życia kulturowego, które ulegają przemianom zwłaszcza pod wpływem postępu technicznego, umacniają się międzynarodowych rozwiązań prawnych oraz edukacji. Kanony postrzegane są często w wymiarze mitów i stereotypów.

Przywołując polską myśl polityczną z okresu I wojny światowej wskazuje się, że idea odbudowy Polski niepodległej odżywała we wszystkich liczących się ugrupowaniach politycznych końcu XIX w., a wraz z nią wzrastały marzenia o granicach przyszłej niepodległej Polski (s. 101).

Prezentując myśl endecką zauważa się, że w sferze zainteresowań jej ideologów oraz animowanej przez nich obfitej publicystyki społeczno-politycznej, poświęconej kwestii cywili-

zacji rzymskiej znajdował się również rozległy dorobek intelektualny europejskich kręgów katolickich pisarzy i myślicieli. Wschód i Zachód postrzegano w prezentacji intelektualnej jako różne światy: „Świat miłości i świat nienawiści, świat prawa i sprawiedliwości i świat nieograniczony żadnym prawem przemocy, świat moralności i świat zmysłowych pożądań, świat przykazań Bożych i świat bezbożności” (s. 129).

Przypomina się, że jednym z najważniejszych zagadnień podejmowanych przez polską myśl polityczną okresu międzywojennego pozostawała problematyka modernizacji życia zbiorowego, którą pojmowano jako celowy proces zbliżania się do pożądanego modelu rzeczywistości. Wątek ten pozostawał również w centrum zainteresowania podmiotów współtworzących katolicką refleksję społeczną, które w naturalny sposób rozpatrywały go przez pryzmat własnej wizji ładu społecznego (s. 133). Wysuwając postulat pogłębienia religijności społeczeństwa, twórcy myśli katolickiej wychodzili z założenia, iż wynika ona z naturalnych potrzeb ludzkich.

Analizując niemiecką myśl polityczną, zauważa się przez dziesiątki lat nie było stanowiska Niemców w kwestiach winy i odpowiedzialności Rzeszy Wilhelmskiej za wybuch i konsekwencje I wojny światowej. Stało się to możliwe dopiero w latach 60. XX w., kiedy ujawniono ekspansjonalistyczne cele polityki niemieckiej w latach 1914–1918 oraz wskazano odpowiedzialność Niemiec za wybuch i konsekwencje wojny (s. 154).

Ukazując doktrynę i ruchy nowej lewicy wobec cywilizacji industrialnej zauważa się, że skomplikowany proces dziejowy to historia różnych idei oraz niekiedy ich praktycznej realizacji. W tym kontekście w procesie dziejowym rodziły się różne konflikty będące wynikiem protestu młodych pokoleń przeciwko rzeczywistości ich ojców. Przywilejem młodości jest bowiem krytyczna postawa wobec życia, wyzbyta pragmatycznych celów, które pojawiają się przed człowiekiem, będącym samodzielnym i dorosłym elementem ukształtowanego systemu społecznego (s. 175).

W prezentacji postaw, zachowań ludzi prezentuje się biografię Iwana Michajłowa, który zapisał się w dziejach Europy okresu między-

wojennego licznymi zabójstwami politycznymi w Bułgarii, Jugosławii, Australii, Francji; losy związały go także z Polską (s. 195). W prezentacji biografii przybliżyła się działalność posła do Sejmu RP (1935–1939) Juliusza Dudzińskiego, jak też gen. brygady Ottona Krzicha w kontekście przygotowań do II wojny światowej.

Obraz funkcjonowania Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w 1956 r. zaprezentowano na podstawie relacji jej działacza Leona Janczaka (1922–2009).

Powstała ona w 1962 r.

Wśród biografii zwraca uwagę opis działań prymasa Józefa Glempa, ze szczególnym uwzględnieniem stanu wojennego (13 grudnia 1981 r.). Wskazuje się, że w trudnych latach poprzedzających przełom ustrojowy, prymas zachowując stanowczość w obronie Kościoła, starał się jednocześnie hamować tendencje ekstremalne, wykazywać zrozumienie dla niełatwej sytuacji sił reformatorskich skupionych wokół gen. Wojciecha Jaruzelskiego. Utrzymywał stałe kontakty z opozycją demokratyczną, zaś w licznych wystąpieniach wobec duchowieństwa dokonywał głębokiej analizy sytuacji na świecie, w Europie i kraju oraz w Kościele (s. 329).

Kwestii podtrzymywania tożsamości narodowej wśród polskiej diaspory w Wielkiej Brytanii poświęcono tekst biograficzny Zbigniewa Mieczkowskiego. Na obczyźnie związał się z najważniejszymi ośrodkami polskiej kultury, sztuki i życia społecznego funkcjonującymi w Wielkiej Brytanii. Po 1989 r. włączył się jeszcze bardziej w prace społeczne i charytatywne (s. 347). Potrafił skutecznie przekonywać czołowych polityków, jak też osobistości związane z brytyjskim dworem, do przychylnych Polsce rozwiązań i opinii, zwłaszcza w okresie stanu wojennego i czasu transformacji.

Wśród różnych prezentacji myśli politycznej na uwagę zasługuje obraz postrzegania świata polityki przez polityka, pisarza, myśliciela jugosłowiańskiego Milovana Dilasa. Zauważa się kolejno stawał się on buntownikiem, stalinistą „heretykiem”, a po usunięciu w 1954 r. z partii – demaskatorem systemu komunistycznego.

Prezentując kwestie związane z aparatem bezpieczeństwa, zauważa się, że od kilkunastu lat na rynku wydawniczym permanentnie publiko-

wane są prace poświęcone szeroko rozumianej wiedzy na temat tego aparatu oraz służb specjalnych z okresu Polski Ludowej. Bibliografia w tym zakresie jest niezwykle bogata i różnorodna tematycznie. Wskazuje się, że analiza zawartości materiałów archiwalnych wymaga specjalistycznego przygotowania warsztatowego. Badacz przede wszystkim musi poznać historię i strukturę aparatu bezpieczeństwa, terminologię, a także specyficzny język komunikacji resortowej (s. 393). W prezentacji problemu poznawczego ukazano działalność aparatu bezpieczeństwa wobec wsi w 1952 r. w świetle materiałów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Za uważa się, że obsesja wroga oraz jego mitologizacja *nakrecona spiralą* terroru w każdym działaniu, bez względu na intencje, przestępczość inne „czyny” etykietowano wymiarem polityczno-ideowym. To z kolei uzasadniało funkcjonowanie, miejsce i role aparatu bezpieczeństwa jako swoiście pojmowanego „miecza bezpieczeństwa” władzy, jej ideologii polityki.

Wskazując istotę polityki społecznej podnosi się problem wyłaniania się polityki szczegółowej z ogólnej polityki realizowanej w ramach państwa. Wyodrębnienie się polityki szczegółowej wiąże się z ujawnianiem się świadomości poczucia konieczności przez elity społeczne podejmowania działań socjalnych, z stanowieniem prawa socjalnego, wytwarzaniem finansów na ten cel; oraz z tworzeniem instytucji społecznych, czyli powiązanych ze sobą ludzi i urzędzeń niezbędnych do realizacji zadań socjalnych. Rozwój polityki socjalnej jako ważnego narzędzia rozwiązywania problemów społecznych uwarunkowany jest zarówno nowymi trendami w wymiarze idei i nowej świadomości, jak również z konkretnymi zmianami społeczno-gospodarczymi, będącymi elementem procesów zmian industrializacji (s. 430).

Prezentowana książka zasługuje na dużą uwagę czytelniczą, przede wszystkim ze względu na:

1. ukazanie zasług Profesora Andrzeja Wojtasa położonych w rozwoju nauk humanistycznych i społecznych, zwłaszcza w badaniu polskiej myśli politycznej oraz w kształtowaniu politologii jako dyscypliny naukowej;

2. zaprezentowanie dorobku naukowego Profesora;

3. wskazaniu wagi rozpoznawania współczesnej myśli politycznej, a w tym potrzeby jej definiowania i redefiniowania;

4. wskazanie złożoności interpretacyjnej procesów i zjawisk życia politycznego rzeczywistości kulturowej po II wojnie światowej;

5. wskazaniu siły mityzacji życia politycznego oraz kultury politycznej w kształtowaniu współczesnego życia społeczno-politycznego.

Andrzej Chodubski

W kręgu nauki o państwie, prawie i polityce. Księga dedykowana Profesorowi Markowi Żmigrodzkiemu, red. Bożena Dziemidok-Olszewska, Wojciech Sokół, Tomasz Blichta, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2012, ss. 1043 + 1 nb.

16 listopada 2012 r. w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie odbyło się uroczyste wręczenie *Księgi Pamiątkowej* Profesorowi Markowi Żmigrodzkiemu. Okazją ku temu było Jego 45-lecie pracy naukowej. W zapisie *O Jubilacie* wskazuje się całe Jego życie jest związane z Lublinem. W mieście tym urodził się 10 czerwca 1946 r.; tam też uczęszczał do liceum ogólnokształcącego, studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; 1 grudnia 1968 r. został zatrudniony jako asystent w Studium Nauk Politycznych i przeszedł kolejne stopnie zawodowej i naukowej kariery; w 1998 r. uzyskał tytuł profesora nauk humanistycznych, od 2002 r. pracuje jako profesor zwyczajny. Pełnił kilka funkcji organizacyjnych w strukturze instytucjonalnej uczelni. W środowisku akademickim jest szeroko rozpoznawany jako autor, współautor, redaktor podręczników akademickich, jak np. *Wprowadzenie do teorii polityki* (1995), *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce* (2002), *Współczesne systemy polityczne* (2007), *Zarządzanie kryzysowe w państwie* (2012) oraz encyklopedii, w tym pięciotomowej *Encyklopedii politologii*.

Zainteresowania poznawcze Profesora dotyczą problemów państwa, polityki, partii politycznych. Szczególne pola zainteresowań stanowią: problemy ustrojowe Bułgarii oraz życie polonijne w Belgii. Ustalenia badawcze publi-